

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНО-КОНСУЛЬТАТИВНОЇ РОБОТИ З УРАХУВАННЯМ КРАЦЬОГО СВІТОВОГО ДОСВІДУ

М. В. Артюшина, канд. пед. наук, доцент
кафедри педагогіки і психології

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ НА ЛЕКЦІЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Приєднання України до Болонського процесу вимагає перегляду наявної освітньої системи, здійснення необхідних інновацій при одночасному збереженні кращих національних традицій і переваг. Однією з нагальних потреб вищої освіти України є вдосконалення існуючих форм організації навчання і, зокрема, навчальної лекції.

В сучасних умовах лекція вже не може зберігати свій класичний зміст, тобто бути переважно монологічним викладом значного за обсягом, науково обґрунтованого, структурованого навчального матеріалу. Такий підхід виправданий лише тоді, коли навчальну інформацію студент не може отримати самостійно і викладач є основним, а інколи і єдиним, джерелом інформації. В цьому разі студенти прямо зацікавлені в тому, щоб уважно слухати викладача і фіксувати найважливішу інформацію в своєму конспекті, від повноти і якості якого прямо залежить успішність їх навчання. Сьогодні, коли з'являються нові потужні інформаційні джерела, навчальна література представлена в достатній кількості, переважно інформативна функція лекції втрачає свій сенс. Завдання сучасного лектора — не стільки надати інформацію студенту, скільки зацікавити його до самостійного вивчення теми, показати своє ставлення до певних змістовних аспектів, вказати можливі джерела інформації і спрямувати студента на подальшу самостійну роботу. Отже, сучасна лекція стає не основною, а скоріше відправною ланкою навчального процесу, початковим етапом самостійної роботи студента.

Опитування студентів КНЕУ стосовно сучасної лекції показало, що сьогодні на лекціях найбільший відсоток часу студенти витрачають на слухання і конспектування інформації. Разом з цим майже третину навчального часу лекції студент в середньому займається сторонніми справами: розмовляє з друзями, переписує

зошити з інших дисциплін, читає книги, бавиться мобільним телефоном і т. ін. Чого ж, на думку студентів, не вистачає сучасній лекції? Тут думки студентів розподілилися. Одні вважають, що сучасна лекція має бути цікавою, веселою, практично спрямованою, пов'язаною з повсякденним життям, корисною, проходити нетрадиційно, ґрунтуватись на діалозі, взаємодії. Інші (але таких було мало) вказують на необхідність посилення інформативного компоненту лекції. Дехто навіть зауважує, що лекційні заняття, особливо із загальноосвітніх дисциплін, зовсім непотрібні. Отже, студенти також вказують на необхідність перегляду змісту і організаційних умов лекційних занять.

Слід зазначити, що мала ефективність лекцій помічена вже давно і питанням їх вдосконалення присвячено багато робіт вітчизняних і зарубіжних дослідників. Ще у 70-80 рр. ХХ ст. з'явилася думка про можливість використання самостійної роботи на лекціях у вигляді навчальних завдань репродуктивного та продуктивного типу за інформацією, що подається, для активізації навчальної діяльності студентів. Наведемо приклади таких завдань: відповісти на декілька запитань за лекцією; вигадати і задати викладачу свої запитання; написати термінологічний диктант; самостійно скласти план лекції; намалювати структурно-логічну схему до лекції; відповісти на анкету; зробити власні висновки з лекції; виказати свою думку з якогось питання; виділити ключові поняття, що розглядалися на лекції; вказати питання з лекції, з яких вони хочуть отримати додаткову інформацію та інше.

Але на сьогодні окремих заходів активізації навчання стає вже недостатньо: не зважаючи на їх застосування, у ставленні студентів до лекцій збільшуються негативні тенденції: знижується відвідуваність лекцій, погіршується дисципліна на них, втрачається мотивація студентів.

На нашу думку, сучасна лекція крім інформативної функції має виконувати функцію стимулюючу, спрямовуючу на самостійну роботу. Вона має бути гнучкою, мати мобільний зміст і будову, відповідати актуальним запитам студентів, активно використовувати їх здібності, ґрунтуватись не стільки на монологічному, скільки на діалогічному викладі матеріалу, взаємообміні досвідом. Набагато ефективнішою є така самостійна робота, що проходить через весь навчальний процес, а лекція стає її необхідною ланкою. Наприклад, Є. В. Заїка (канд. психол. наук, доц. Харківського національного університету) пропонує при викладанні дисципліни «Психологія» організувати систему навчальних занять у вигляді «ланцюжка»: практичне заняття — лекція — само-

стійна робота — факультатив — семінар, коли студенти спочатку «зіштовхуються» з певною проблемою, а потім поступово її вирішують протягом всього процесу навчання.

Можна запропонувати також таку систему організації самостійної навчальної діяльності на лекції, при якій студенти беруть участь у процесі викладання. Викладач на початку вивчення нової теми робить її презентацію (тобто називає тему, пояснює значення її вивчення і називає основні питання, що мають бути вивчені). Надалі він здійснює короткий огляд теми: надає основні відомості, вказує підходи, точки зору, літературу, в якій найкраще розкриваються ті чи інші питання. Далі проводиться бесіда чи дискусія із студентами з приводу окремих питань теми. Якщо певний аспект теми викличе інтерес в аудиторії, можливо за ініціативою студентів створити творчі групи з кількох осіб, які на наступній лекції представлять результати свого інформаційного пошуку. Найдоцільніше, якщо це будуть якісь практичні, цікаві і корисні для життя і професійної діяльності аспекти теми. Викладач допомагає ініціативній групі консультаціями, навчальною літературою, підказує як забезпечити активізацію студентів при наданні їм інформації. Після викладення цих питань групою, викладач підводить підсумки вивчення теми. Вважаємо, що такий підхід викличе значну цікавість студентів. Для підсилення мотивації можливо влаштувати змагання між різними академічними групами, стимулювати студентів балами.

Отже, сучасна лекція потребує свого вдосконалення, але не за рахунок повного зникнення такої форми роботи. Роль лекції в навчальному процесі продовжує залишатись дуже важливою. Але сучасна лекція має бути іншою і за своїм змістом, і за характером організації, і реальним ефективним засобом її вдосконалення може стати зв'язок із самостійною роботою студентів.

Л. В. Бабенко, канд. пед. наук, доцент,
Т. І. Руденко ст. викл.
кафедри педагогіки і психології КЕІ КНЕУ

ОПТИМІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ЕТАПІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Україна, рішенням Верховної Ради, оголосила про свій намір вступити до Європейського Союзу і вважає цей вибір найбільш правильним і своєчасним. Тож маємо опанувати норму європейського життя, що виражається як «висока якість». А тому професіоналізм людини стає її обов'язковим значимим надбанням.